

KÖZÉPISKOLÁSOK NÉHÁNY KÉPESSÉGMÉRÉS TÜKRÉBEN

Az alábbi cikk két olyan – középiskolások körében végzett – vizsgálatról számol be, melyek tapasztalatai használhatóak lehetnek a hazai oktatási és társadalmi viszonyok között. Az írás első részében ismertetett tesztfelmérést két fővárosi alapítványi gimnáziumban – a középiskolák megbízásából –, gyógypedagógusok és pszichológusok végezték, illetve végzik 2002 novembere óta folyamatosan – mindig az adott tanév októberében és novemberében – azzal a céllal, hogy a tanárok közelebb kerüljenek a tanulók tanulási nehézségeinek megértéséhez, illetve az okok ismeretében könnyebben tudják kezelni azokat. A cikk a 2004-ben történt vizsgálatokat ismerteti, ugyanis abban a tanévben a méréseket minden tanuló esetében tanulás-módszertani tréning is követte, és ez lehetővé tette, hogy a tréningeken alkalmazott képességfejlesztések eredményességét vizsgáljuk. A következő tanévekben, szakember és pénz hiányában, a méréseket nem követték képességfejlesztő tréningek, kivéve a legsúlyosabb eseteket, holott az alábbiakban részletesen ismertetett vizsgálati eredmények minden tanévben hasonlóak voltak.

Az írás második fele egy nagyvárosi szakmunkásképző iskolában, a kommunikáció területén végzett kompetenciamérés eredményeit ismerteti részletesen. A vizsgálatokat az SZFP II. Mérés-értékelés Fejlesztési Szakterület Kommunikáció Munkacsoportja végezte.

ALAPÍTVÁNYI KÖZÉPISKOLÁKBAN, 9. ÉVFOLYAMOS GIMNAZISTÁK KÖRÉBEN VÉGZETT VIZSGÁLATOK TAPASZTALATAI

A FELMÉRÉS OKAI

A vizsgálatok több egymást követő tanév elején történtek, illetve történnék. A vizsgálatok sorából egy évfolyam és egy tanév (2004.) jellemző adatait kiragadva is lehet olyan általánosítható következtetéseket levonni, amelyek segíthetik a nem „elit” középiskolák-

ban folyó munkát. A fókuszba kerülő középiskolákra jellemző, hogy felvesznek olyan tanulókat is:

- akik nem igazán jó tanulmányi eredménnyel végezték el az általános iskolát,
- olyanokat, akiknél nyilvánvalóak a magatartási, a motivációs és a pszichés problémák;
- szociálisan hányatott sorsúak,
- más középiskolákban már megtapasztalták a számkivetettséget,
- túlkorosak, és már többszörösen szenvedtek kudarcot;
- korábban már elvetették a tanulás gondolatát, később azonban munkaerő-piaci esélyeiket felmérve megértették, hogy a sikeres érettségi vizsga feltétele boldogulásuknak.

Természetesen az iskolákba nemcsak „problémás” tanulók kerülnek be, hanem olyanok is, akik egy „más jellegű” tartalmi munkát folytató iskola iránt érdeklődnek, illetve szeretnének kevésbé szigorú, szabadabb szellemű középiskolákba járni.

A fenti iskolák bíztak pedagógiai programjukban, tanáraikban, az általuk alkalmazott pedagógiai módszerekben, és biztosak voltak az egyéni és differenciált bánásmód eredményességében. Bizonyos területeken valóban elismerésre méltó sikereket értek el. A korábban kezelhetetlennek vélt magatartás gondok enyhítésében a személyes odafigyeléssel és egyéni bánásmóddal jelentős javulást értek el, a kallódó gyerekekből összetartó iskolai közösségeket formáltak. Tanulóik szerettek iskolába járni, elismeréssel beszéltek az iskolák elfogadó légköréről, tanáraik toleranciájáról, és értékelték az értük hozott erőfeszítéseket.

A gondokat az okozta, hogy azok a tanulók, akik ugyan szívesen jártak iskolába, beilleszkedtek és részt vettek az iskolai közösségben, szünni nem akaró és alapvető tanulási nehézségekkel küzdöttek. Ebből fakadt, hogy előbb-utóbb a tanulás és a tantárgyak iránti közömbösséggel, motiválatlanul vettek részt a tanórákon. A sikertelenség komoly frusztrációt okozott a pedagógusnak és a szülőknek is. Nem vártak el mindenkitől kiváló eredményt, de szerették volna, ha a befektetett munka ezen a területen is eredményt hoz, kinek-kinek a képességei szerint.

Mivel saját erőből nem tudtak ezen a helyzeten változtatni, ezért úgy döntöttek, hogy igénybe veszik egy nevelési tanácsadó szakembereinek és apparátusának segítségét. Az iskola kérésének megfelelően, a nevelési tanácsadó néhány munkatársának közreműködésével, elkezdődött egy több éven át – ha kevésbé kiterjedten is, de jelenleg is – tartó együttműködés. A feladat adott volt, derüljön ki, hogy „*ez a jóarcú, sok esetben egyértelműen jó képességű, de összességében is »látszólag« értelmes gyereksereg*”, vajon miért nem képes tanulni? A válaszok megkereséséhez a szülők, és a fiatalok beleegyezésével, valamint a tanári kar hathatós segítségével állítottunk össze egy felmérést.

A FELMÉRÉS JELLEGE

A felmérésben a nemzetközi, valamint a hazai gyakorlatban kidolgozott és elfogadott/standardizált vizsgálatokkal igyekeztünk biztosítani az elfogulatlan megítélést. A munkát a tanuláshoz az alábbi – általunk és a szakirodalom szerint is –, legfontosabbnak ítélt képességek feltérképezésével kezdtük:

- a figyelemkoncentráció tartóssága, terhelhetősége, hullámozása – mennyiségi és minőségi mutatók alapján;
- a beszéd- és hallásfigyelem működése,
- a beszédhez és halláshoz köthető tanulékonyosság, a rövid és hosszú távú megtartó emlékezet vizsgálata;
- a beszéd alaki és tartalmi vonatkozásainak, a szóbeli kifejezőskultúra minőségének feltérképezése;
- a beszédértés minősége;
- a látáshoz kötődő figyelem és differenciálókészség és
- a látáshoz köthető tanulékonyosság, rövid- és megtartó emlékezet vizsgálata.

Az auditív vizsgálatok esetében szótanulást, helyes sorrendű megismétléseket, mondat és szöveg azonnali vagy késleltetett megismétlését vártuk a tanulóktól. E mellett azt is igyekeztünk feltérképezni, hogy a tanulók mennyit tudnak követni egy tanári magyarázatból, mennyit tudnak megjegyezni, illetve lejegyezni szó szerint vagy a tartalomhoz igazodva.

A vizuális próbákban ábrák mennyiségi, térbeli és síkbeli viszonyainak megtanulását, a részletek megjegyzését, késleltetett vagy azonnali megismétlését, illetve sorrendek megtanulását, helyreállítását és kiegészítését kértük.

Valamennyi tanulónál végeztünk olvasás- és írásvizsgálatot, ennek részeként vizsgáltuk

- az olvasástechnikát,
- különösen az olvasásértést,
- a helyesírási készséget,
- az írásbeli kifejezőkészséget és
- az írás alaki megjelenését.

A tanulók intelligenciavizsgálaton is részt vettek, amellyel az intellektuális képességüket (IQ-jukat) mértük, és arra kerestünk választ, hogy a kapott eredmények eltérnek-e az átlagos értékektől.

Igyekeztünk felmérni a fiatalok tanuláshoz való viszonyát és az alkalmazott tanulási technikát, a ráfordítás idejét, egyrészt a jellemzők kikérdezésével és megfigyelésével, másrészt támaszkodtunk a tanulók önértékelésére. Vizsgáltuk:

- az iskolában és otthon alkalmazott tanulási technikát,
- a magatartás, viselkedést,
- a motiváltságot, az érzelmi ráhangoltságot,

- a szorgalmat, kitartást, feladattudatot,
- az önértékelést.

A még éppen elfogadható tapintatlanságon belül arra is kerestük a választ, hogy mennyire érdeklődők a szülők, mennyire fontos számukra a gyerekük tanulmányi eredménye, és milyenek az otthoni tanulás körülményei, illetve hogy mennyiben befolyásolják a gyerekeket szüleik elvárásai. (A vizsgálatba beleegyező szülőktől kértünk és kaptunk anamnesztikus – az előélettel kapcsolatos – adatokat).

A leírt mérések fő eredményeit az 1. táblázatban közöljük.

A MÉRÉSEKET KÖVETŐ TANULÁS-MÓDSZERTANI TRÉNING

A vizsgálat eredményeit tanulónként értékeltük, és minden tanuló számára egyéni fejlesztési tervet dolgoztunk ki. Elvégeztünk egy kiscsoportos tanulás-módszertani tréninget, amelyben valamennyiük esetében azokat a képességfejlesztéseket jelöltük meg prioritásként, amelyek a vizsgálatban alacsony, nem egy esetben értékelhetetlen eredmények javítására szolgáltak. A fejlesztések 7 héten át, heti két alkalommal, a szakemberek által hétről hétre az egyes tanulókra kidolgozott feladatokkal történtek. Mivel hazai és erre a korosztályra kidolgozott fejlesztőpedagógiai és tanulás-módszertani feladatgyűjtemények nem álltak rendelkezésre, illetve a meglévők színvonala meghaladta a fejleszteni kívánt tanulók pillanatnyi tudását és képességeit, így a szakemberek nagyrészt maguk dolgozták ki a feladatokat.¹

A MÉRÉSI ÉS A FEJLESZTÉS EREDMÉNYEINEK ÖSSZESÍTÉSE

Az alábbi táblázat a 9. évfolyam felmérését és az azt követő fejlesztés eredményeit mutatja be tanulónként, a teljesség igénye nélkül. A fejlesztés utáni – szinte minden esetben javuló – eredmények a szürkével jelölt oszlopokban láthatók. A táblázat nem teljes, csak azokat a vizsgált területeket mutatja (azokat is összevontan), amelyekkel jól szemléltethető a vizsgálat és a fejlesztés eredménye.

1 A vizsgálat során (az esetek többségében) a Révész-Nagy-féle figyelemkoncentrációs tesztet és a MAVGYI-R intelligenciavizsgáló eljárást, a Rey-féle emlékezet- és tanulékonyagszámítógépes eljárást, a Meixner-féle olvasás és írásvizsgálatokat, a logopédiai vizsgálatok hagyományainak megfelelő szókérdés, beszédértés és verbális emlékezet vizsgálatokat végeztünk, amelyeket kiegészítettünk az egyes tanulók egyéni állapotához igazított eljárásokkal is.

1. táblázat. Néhány képességterület eredménye a fejlesztés előtt és után

Tanulók	IQ	Olvasásértés mérése %		Összetett auditív tanulékonyosság és emlékezet mérése %		Összetett vizuális tanulékonyosság és emlékezet mérése %		Figyelem-koncentráció mérése %	
		Fejlesztés előtt	Fejlesztés után	Fejlesztés előtt	Fejlesztés után	Fejlesztés előtt	Fejlesztés után	Fejlesztés előtt	Fejlesztés után
1.	103	40	90	10	100	84	100	77	97
2.	110	-	80	10	100	80	80	42	99
3.	107	10	70	10	95	71	90	50	90
4.	95	20	70	50	80	70	70	34	90
5.	115	-	80	40	80	70	80	56	94
6.	107	-	70	50	80	70	85	42	99
7.	100	70	90	10	80	50	80	80	97
8.	115	-	80	10	75	70	85	96	98
9.	120	-	70	30	100	50	100	38	97
10.	128	100	100	90	100	50	75	100	96
11.	98	20	60	10	95	61	100	61	93
12.	97	40	80	20	80	60	85	35	80
13.	120	-	95	70	70	84	100	77	97
14.	123	-	60	15	95	80	80	42	99
15.	110	30	80	80	80	71	90	50	100

A vizsgálatok eredményeiből általánosan – és nem csak a szemléltetett évfolyamon – levonhatóak az alábbi következtetések:

- A vizsgált tanulók normál intelligenciával bírnak, néhány esetben az IQ-juk kifejezetten jó, vagyis a tanulási nehézségek oka nem elsősorban az alacsony intelligenciaszint.
- Valószínűsíthető, hogy a tanulási gyakorlatlanság, az egyes képességek „ellustulása” is okolható a tanulási sikertelenségekért. (Természetesen sok más tényező is megnevezhető, például a szociokulturális, pszichés, illetve minden tanuló esetében más és más tényezők összegződése.)
- Megállapítható az is, hogy az egyes képességeket – egyéni sajátosságokat figyelembe véve – tréningezéssel javítani lehet.

A TÁBLÁZATBAN NEM SZEREPLŐ VIZSGÁLATI EREDMÉNYEK ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgálat táblázatban nem szereplő adatainak elemzése során az is kitűnt – szintén nemcsak a kiemelt évfolyamon –, hogy:

- A tanulók többsége a szókincspróbákon alacsonyán teljesített. Az életkorukban elvárható, de a mindennapokban nem nagyon használt szavakat sok esetben

nem, illetve csak hiányosan vagy rosszul ismerték. Az egyes tantárgyak szakszó-kincs-használatával még rosszabb volt a helyzet.

- A mindennapi kommunikációban is kevés szóval fejezték ki magukat, a jelzők helyett, a figyelemfelhíváskor, a beszédfordulatokban a szlenget használták.
- Szépirodalmi és ismeretterjesztő szöveget keveset vagy alig olvastak.
- A korosztályuknak írott sajtótermékek esetében is inkább csak a képaláírásokból következtettek azok tartalmára.
- Igen szegényesen fogalmaztak, és ritka kivételektől eltekintve nem volt jó a helyesírásuk sem.
- Saját elmondásuk szerint keveset és ritkán tanultak, általában csak a dolgozatok előtt.
- Gyakorta számoltak be arról, hogy hiába olvassák el többször is a tananyagot, abból semmit sem tudnak megjegyezni.
- Érdemi tanulási stratégiája csak kevesüknek volt. Általában csak a lecke elolvasásával igyekeztek megtanulni a tananyagot.

A vizsgálatok eredményei alapján kidolgozott és személyre szabott tréning során több területen is eredményes volt a fejlesztés. (lásd 1. sz. táblázat). De az is igaz, hogy a tréningre rendelkezésre álló idő alatt (7 hét) nem lehetett minden területen előre lépni. Több esetben ugyanis csak hónapokra vagy esetleg még hosszabb időre lett volna szükség a tényleges eredmények eléréséhez (fogalmazáskészség, helyesírás, intenzív szókincsfejlesztés stb.).

Az elért sikerekhez hozzájárult, hogy a tanulók szerették a tréningfeladatokat, kihívásként élték meg azokat. Sikerült motivációjukat, becsvágyukat megerősíteni azzal, hogy egy pontozási rendszer visszajelezte az önmagukhoz viszonyított fejlődést.

EGY KIEMELTEN VIZSGÁLT TERÜLET – A KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK

Vizsgáljuk meg az olvasás szövegértés/kommunikáció területét részletesebben. Azért is érdemes ezt a területet kiragadni, hiszen a tankönyv alapú, verbálisan operáló iskolákban ez a tudásszerzés fő forrása. Szinte egészen biztosak lehetünk abban, hogy az olvasási probléma tanulási nehézséghez vezet. Az, hogy valaki mennyire boldogul el a mindennapi és az iskolai élethelyzetekben, az erősen függ az olvasás és írás birtoklásának szintjétől. Ha a pedagógusokat megkérdezzük arról, hogy milyen képességek is kellenek a jó szintű olvasásértéshez általában megemlítik

- a jó szófelismerést,
- a jó beszédmegértést és beszédkészséget,
- a jó szintű, könnyen aktivizálható szókincsset,
- a széles körű és változatos olvasási tapasztalatokat,
- valamint az általános ismeretek mennyiségét és milyenségét.

Az olvasás számos olyan pszichés folyamaton és készségen alapszik, amelyek nem olvasásspecifikusak, és többnek a fejlődése jóval azelőtt kezdődik, hogy a gyermek elkezdjen az olvasás tanulását (vizuális és auditív figyelem, differenciáló készség, vizuális és auditív emlékezet, szeriális – sorba rendezési – képesség stb.).

Általában az képes jól megérteni az olvasott szöveget, aki a hangos beszédet is jól érti. A hangos beszéd értésének pedig feltétele a jó beszédészlelés, a jó hallásfigyelem, a gazdag szókincs és az általános ismeretek széles köre. Az utóbbi megszerzéséhez szükséges az ingerekben gazdag, megfelelő tanulási környezet és az emlékezet jó működése. Minél jobban tudja a gyerek használni nyelvi képességeit, minél többet tud az őt körülvevő világról, annál könnyebben érti meg az olvasott szöveget is. Az 1. számú táblázatból kiderül, hogy a vizsgált tanulók sem az olvasásértés, sem az auditív-verbális készségek területén nem álltak túl jól.

OLVASÁSVIZSGÁLAT

Az olvasási technika szinte minden esetben elfogadható volt. Nem bukkantunk silabizáló, akadozó olvasású tanulókra. (A diszlexiával, diszgráfiával küszködőket külön csoportnak tekintettük.) Az olvasásértés vizsgálatához a logopédiai gyakorlatban mindennaposan használt Meixner-féle diszlexiavizsgálatból vettük át a szöveget. Ezt ugyanis elég könnyűnek ítéltük ahhoz, hogy egy 9. osztályos tanuló megértse. Azt feltételeztük, hogy az általános iskolai tanulmányokból van annyi előismeretük, hogy a szövegben szereplő összefüggéseket megértsék és néhány egyszerű adatot is meg tudjanak őrizni az emlékezetükben. Az olvasmányt kiindulásnak tekintettük, vagyis ha a tanulók gyengén oldották meg a feladatot, innen könnyen vissza lehetett lépni és feltárni az olvasásértési nehézség tényleges szintjét. Ha pedig a feladat jól sikerült, akkor tovább lehetett haladni.

Példánkban az elolvasandó szöveg a keretben látható, amelyet hat, az olvasásértést vizsgáló kérdés követett. Ezekre a tanulók figyelmét előzetesen felhívtuk, kérve őket, hogy fokozottan figyeljenek, mert a követő kérdésekre válaszolniuk kell.

Az olvasásvizsgáló szöveg:

A hajósoknak a tengert járva sok ellenségük és barátjuk is akad. Egyik ilyen jó barát az áramlat. Segítségével megnő a vízi jármű sebessége. A halászoknak külön szerencsét jelent, főleg, ha meleg: a halak kedvelik ezeket a tengerrészeket, ezért az áramlatok környékén biztos zsákmányra lehet találni. Hogyan keletkezik az áramlat? Több tényező is hat rá: a legfontosabbak a szél, a Nap melege, a lehűlés és a tengerfenék domborzatának hatása.

A tudósok megállapították, hogy minden áramlat zárt kört alkot. Ezért az áramlatnak van egy ellenáramlata, amely így biztosítja az „utánpótlást”. Európában legismertebb a Golf-áramlat. Ez egy meleg áramlat, mivel a Mexikói-öbölből ered.

Miért kedvez az áramlat a halászsoknak?
 Mi a haszna a hajók számára?
 Minek következtében jön létre áramlat?
 Mit állapítottak meg az áramlat irányáról?
 Minek az utánpótlását biztosítja az ellenáramlat?
 Melyik a legismertebb áramlat földrészünkön?

Az olvasás után feljegyeztük, hogy a tanulók egyszeri olvasás után hány kérdésre tudtak válaszolni, majd lehetővé tettük az újraolvasást, most már a kérdések ismeretében. Ismét felhívtuk a tanulók figyelmét, hogy az újraolvasásnál csak a meg nem válaszolt kérdésekre keressék a válaszokat. Az eredmény az 1. számú táblázat fehér oszlopában látható. Ahol vízszintes vonallal kihúztuk az eredményt ott egyáltalán nem volt válasz. Nem tekintettük eredményesnek azt a válaszadást sem, ahol a tanulók kizárólag a *Golf* szót írták be az utolsó válaszként, hiszen elmondtuk, hogy az olvasmány a Golf-áramlatról fog szólni.

AZ ÍRÁSVIZSGÁLAT

A helyesírási készség vizsgálatára szintén a logopédiai gyakorlatban mindennaposan használt, az alábbi keretben lévő mondatokat használtuk.

A helyesírási készséget vizsgáló szöveg:

A katonák tűzzel-vassal irtották az ellenséget.
 Olyan mélyen aludtam, hogy nem hallottam a nagy dörrenést. A ház egyik lakója szólt, hogy a szobája fala megrepedt.
 Még be sem fejeztem az olvasást, máris el kellett mennem, hogy megélezzem a korcsolyámat.
 Károly elvesztette a metszőollót, édesapja megszidta, mert az olló nagyon költséges szerszám.
 A Móricz Zsigmond körteret I. István király fiának, Imre hercegnek a szobra díszíti, Kisfaludy Stróbl Zsigmond alkotása. Ugyancsak az ő munkája a Szabadság-szobor a Gellért hegyen.
 Takarítsátok ki!
 Álljatok fel!
 Ne kenjétek össze magatokat!
 Távolítsátok el a foltokat!
 Adjátok ide!

Azért esett a választásunk ezekre a mondatokra, mert megjelenítik az általános iskolából hozható valamennyi ismeretet. Elkészerítő volt az eredmény, hiszen olyan írásmun-

kákat is találtunk szép számmal, ahol a „másképp halljuk és másképp írjuk” szavakat a kiejtés szerint írták le. Egy-két kivételtől eltekintve az írásmunkákban hemzsegték a hibák. De ennél is megdöbbentőbb volt, hogy a tollbamondás *A Móricz Zsigmond körteret...* kezdetű összetett mondatát többszöri nekirugaszkodásra sem sikerült leírniuk, a legtöbb esetben még azután sem, hogy a mondat tartalmát beszédértési gyakorlatként is elemeztük.

Egy tanuló tollbamondás utáni írása:

A katonák tussal vissza intétkék az ellenőrt.
Még le sem fejeztem az olvasást, már el kellett mennem,
hogy megbeszéljem a beszédanyagomat.
Károly elmesélte a mérszöllő fiaja megrizta, mert
az őtől elől kérték az asztal.
Olyan mélyen aludtam, hogy nem hallottam a nagy dörönyt.
A nagy labák szét, hogy a szőlőre, látom, nem ment
t. Mórisc Zsigmond körteret, és utána, kényes fiának, hogy
Imre hercegnek a szőlőre díszes, kispludyltől Zsigmond
alkotása, hogy onnan az ő munkája a szőlőre, hogy
a (g)lennel, hogy a katonák, hogy a katonák, hogy a katonák,
őre magától, hogy a katonák, hogy a katonák, hogy a katonák.

Ha az írásmunkát összehasonlítjuk a fentebb látható diktált szöveggel, talán nem is igényel különösebb kommentárt. Látható, hogy elemi helyesírási hibák keverednek megtartott (meglévő) nyelvtani ismeretekkel, nem beszélve arról, hogy az írás kivitelezettsége sem biztató a visszaolvasás és az órai jegyzetelés szempontjából.

Most lássunk egy még gyengébb tollbamondás utáni írást:

A katonák tussal vissza intétkék az ellenőrt.
Még le sem fejeztem az olvasást, de már el kellett
menem, hogy megbeszéljem a beszédanyagomat. Olyan mélyen
aludtam, hogy megem halszám a nagy dörönyt. A nagy labák
szét, hogy a katonák, hogy a katonák, hogy a katonák,
tette a mellő állót. Édesapja megrizta nevem
alló nagyon kétséges. A Mórisc Zsigmond körteret
t. 1 szőlő fiajának Imre hercegnek a fia díszes,
Márud meg! Kuts le! Meny vissza! Aludt el!

Itt a helyesírási gondokon túl érdemes figyelniük a tartalmi torzulásra is, illetve arra is, hogy a tanuló csak vonalas keretek közé tudott írni, és miután sima lapot kapott, így maga vonalazta meg a papírt. Ahogy a diktálás haladt előre az írnivaló és az idő mennyiségi növekedésével az írásmunka tartalmi vonatkozásban is jelentősen romlott.² Az IQ ebben az esetben 100 alatt van.

Egy más jellegű írásmunka (egyszerű összetett mondatok emlékezetből történő leírása) szintén nagyon gyengén sikerült – nem is akadt hibátlan munka – holott a mondatok, amelyeket emlékezetből kellett leírni, az iskolaérettségi vizsgálat 7 éveseknek szánt közvetlen, rövid távú emlékezetvizsgálati próbáiból származtak.

Írás a közvetlen mondatemlékezeti próba alapján:

A novembert Kisbaján már fel
tud állni bá' utá' beszá' kapások

A barátom kapott egy kutyát amit
szerettem volna a nevesre fogadni,
de utána elszaladt

Ha volna jó lesz az ide' kutyát
már az adama futtani

Tegnap látta barát, és elszaladt
am' vele a boltba és nagyon
szé' szélre vettem

Háromfelé nemet eggyel véletlenül én
bontottam, és. úrse kerekben, el
fogtam

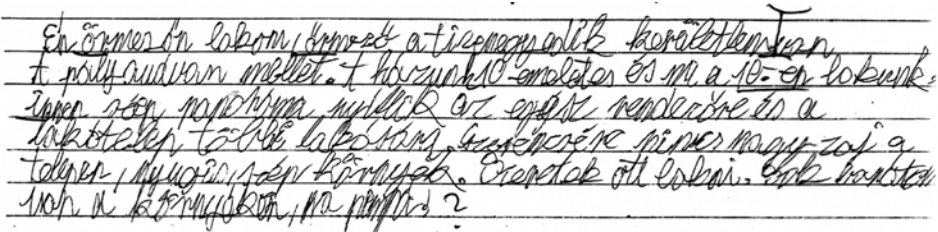
Az eredeti mondatok, amelyet a tanulóknak emlékezetből kellett leírnia, azonnal a mondat elhangzása után:

2 Sajnos, az írásminták általában ceruzával, vonalas papírra készültek, így nehezen láthatók., de ennek ellenére érdemes böngészgetni bennük.

A szomszédék kisbabája már fel tud állni, ha valakinek a kezébe kapaszkodhat.
 A barátom kapott egy kutyát, amit szerettem volna megsimogatni, de mindig elszaladt.
 Ha holnap jó lesz az idő, kimegyünk az udvarra játszani, ha nem, akkor a szobában maradunk.
 Tegnap délután pénzt kaptam, ezzel elszaladtam a boltba, és nagyon sok csokoládét vásároltam.
 Hazafelé menet egyet véletlenül kibontottam, és mire hazaértem, az egészet megettem.

Hasonlítsuk össze az eredetivel a leírt szöveget, már ha az írás alaki problémái miatt ez lehetséges. Az írás azon túl, hogy alig olvasható, az auditív emlékezet gyengeségéről is árulkodik. Hogyan is lenne képes tanára magyarázatát jegyzetelni az a tanuló, aki a közvetlenül elhangzott, egyetlen mondatot így jegyzi le? Az IQ ez esetben 120 fölött van.

És egy fogalmazás:

Én Őrmezőn lakom, környék a tizenegyedik kerületben van.
 A pályaudvar mellett. A házunk 10 emeletes és mi a 10-en lakunk.
 Innen szép kilátás nyílik az egész rendezőre és a lakótelep több lakására. Szerencsére
 nincs nagy zaj a telepen, nyugis, szép környék. Szeretek ott lakni. Sok barátom
 van a környéken, nem pompás?

A fogalmazás szövegét az olvashatóság kedvéért a keretben mellékelem.

Én Őrmezőn lakom, Őrmező a tizenegyedik kerületben van. A pályaudvar mellett.
 A házunk 10 emeletes és mi a 10-en lakunk.
 Innen szép kilátás nyílik az egész rendezőre és a lakótelep több lakására. Szerencsére
 nincs nagy zaj a telepen, nyugis, szép környék. Szeretek ott lakni. Sok barátom
 van a környéken, nem pompás?

A rendkívül gyenge eredmény meglepett bennünket, bár sejtettük, hogy az auditív tanulékonytságot és emlékezetet vizsgáló feladatok meglehetősen gyenge eredményt fognak hozni (lásd 1. táblázat). Az eredmények azt sugallták, hogy olvasásértési nehézségeik miatt a tanulók a tankönyveikből nehezen tudnak tanulni, auditív/verbális képességeik gyengesége miatt viszont az órán elhangzó verbális magyarázatokból is keveset tudnak megjegyezni, és még kevesebbet lejegyezni, ami viszont a frontális tanítási módszerek alkalmazhatóságát is erősen megkérdőjelezte.

A vizsgálatokat követő tréningek egyénre szabottan, de kiscsoportban történtek. A tréning ideje alatt folyamatosan igyekeztünk segíteni azoknak a tanároknak munkáját, akik arra igényt tartottak. Mivel a vizsgált középiskolák nem rendelkeznek azóta sem a korosztályhoz értő, tanulásmódszertanban is járatos fejlesztőpedagógusokkal (kevés az ilyen szakember), ezért a tanárokat igyekeztünk megtanítani arra, hogyan kell a tréningfeladatokat a tanítási órán alkalmazni. Nagyon jelentősnek érezzük az évek során bekövetkezett tanári szemléletváltozást és attitűdváltást is, amely a vizsgálatok és a tréningek kapcsán nem várt, de abszolút pozitív eredményként jelentkezett.

AZ ORSZÁGOS KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIAMÉRÉS EREDMÉNYEI EGY NAGYVÁROS SZAKISKOLÁJÁBAN

(SZFP II. Mérés-értékelés Fejlesztési Szakterület, Bemeneti kompetenciamérés Kommunikáció A-3, 2007. szeptember 17.)

Nem állítom, hogy Magyarország valamennyi középiskolájára érvényesek a fentebb vázlatosan ismertetett vizsgálati eredmények. Azt viszont igen, hogy sok olyan középiskola, és sok olyan tanuló van, amelyekre és akikre igen. Nem elsősorban a fővárosi és nagyvárosok úgynevezett „jobb” gimnáziumaiban, de a szakmunkásképzők és szakközépiskolák vonatkozásában biztosan adódnak általánosítható következtetések. Véleményemet arra alapozom, hogy több akkreditált képzés előadójaként, a vidéki szakiskolákat járva, gyakran beszélgetek az ott tanító kollégákkal.

Egyik vidéki szakiskolánk igazgató helyettese az egyik tanfolyamon a következőképpen fogalmazott: „Nekünk van mindenünk, szép iskolánk, elkötelezett tanári karunk, jó infrastruktúrális felszereltségünk, mi egyetlen dologban szenvedünk hiányt, írni-olvasni tudó gyerekekben. Mi eltökéltek vagyunk arra, hogy tanulóinkat 15 évesen tanítsuk meg írni és olvasni, de nem tudjuk hogyan kell. Ebben segítsen nekünk.”

Más iskolákban, más kollégák elmondása szerint jelenleg a szakiskolákban is hasonló a helyzet. Nagyobb városaink szakmunkásképzői nagy vonzókörzetűek, nagy tanulói létszámmal dolgoznak. A tanulók összetétele rendkívül heterogén, mind a tanulók értelmi képességei, mind előképzettségük, szociokulturális helyzetük alapján, hogy csak néhányat gondot említsünk. Egy kisebb csokorra való „jellemzőt” most közre adok abból, amit az elmúlt két tanév során szakmunkásképző iskolákban tanító kollégáktól begyűjtöttem:

- Alacsony tanulmányi eredménnyel érkeznek.
- Nem lehet az általános iskolából magukkal hozott ismeretekre számítani.
- Számos, már feltételezett, ismeretet újra kellene nekik tanítani.
- Olvasási technikájuk nem megfelelő, gyakorta akadozó, silabizáló.
- Az olvasottakat nem értik meg.
- Nagyon sok a funkcionálisan analfabéta gyerek.

- A matematikai alpműveleteket sem tudják biztonsággal elvégezni.
- Helyesíráskészségük nagyon gyenge.
- Fogalmazni, jegyzetelni alig tudnak.
- A tanári magyarázatokat nem értik meg.
- Nem tudnak összefüggően elmondani néhány mondatos tananyagot, szöveget.
- Tanulási nehézségeik miatt gyakran frusztráltak, viselkedési gondokkal küzdenek.
- Néhányuk magatartási problémája olyan súlyos, hogy ellehetetlenítik a tanítást.
- Nem elég értelmesek.
- Nem akarnak tanulni.
- Nehezen motiválhatók.

Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy mennyire van igazuk a pedagógusoknak a 2007. szeptember 17-én elvégzett kompetenciamérés néhány eredménye alapján. A kompetenciamérések eredményeinek ismertetéséből a *kommunikációs készségek* mérési eredményeit ragadjuk ki, és abból is összesen két évfolyam eredményeit, bár sok tanulóval szolgálnának a *problémamegoldást, szabálykövetést* vizsgáló kompetenciamérések eredményei is.

Igaz azonban az is, hogy kiragadott évfolyamok kiragadott eredményeiből próbálok levonni más iskolák számára is megfontolandó általánosításokat.

A szemléltetésre kiragadott 9 évfolyamok kommunikációs készségmérésének eredményeit bemutató táblázat egyik nagy városunk szakközép és szakmunkásképző iskolájában készült.

2. számú táblázat. A kommunikációs kompetenciamérés ismertetése

Százalékos teljesítmények a Kommunikáció „A-3” teszt „A” változatának itemcsoportjai szerint. Egyik 9 osztály.

Teszt átlag	Itemcsoport									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
21,7	83,3	-	66,7	-	11,1	-	-	-	-	-
17,4	16,7	-	16,7	25,0	22,2	33,3	-	25,0	33,3	-
45,7	66,7	-	66,7	50,0	88,9	-	-	-	100,0	-
32,6	16,7	-	16,7	-	44,4	33,3	100,0	25,0	100,0	-
13,0	33,3	33,3	50,0	-	-	-	-	-	-	-
10,9	83,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
32,6	50,0	-	83,3	50,0	55,6	-	-	-	-	-
6,5	-	-	-	-	33,3	-	-	-	-	-
19,6	66,7	-	50,0	25,0	-	33,3	-	-	-	-
21,7	-	-	33,3	-	22,2	66,7	100,0	-	-	-
45,7	50,0	-	33,3	25,0	33,3	66,7	100,0	75,0	100,0	-

Teszt átlag	Itemcsoport									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
28,3	100,0	-	-	-	55,6	-	-	-	66,7	-
32,6	16,7	-	33,3	-	22,2	66,7	25,0	100,0	100,0	-
26,1	16,7	-	33,3	-	22,2	66,7	100,0	-	33,3	-
41,3	83,3	-	-	-	33,3	66,7	50,0	100,0	100,0	-
13,0	16,7	-	-	75,0	-	66,7	-	-	-	-
4,3	16,7	-	-	-	-	-	-	-	33,3	-
0,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
39,1	66,7	33,3	33,3	75,0	22,2	66,7	100,0	-	-	-
37,0	33,3	-	66,7	-	11,1	100,0	75,0	50,0	66,7	-
37,0	-	-	50,0	25,0	22,2	66,7	75,0	50,0	100,0	25,0
29,1	16,7	33,3	16,7	-	-	66,7	100,0	50,0	33,3	-
0,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24,1	36,2	4,3	28,3	15,2	21,7	34,8	35,9	20,7	37,7	1,1

A teszt 10 feladatból állt. A legelső oszlopban a tíz feladat átlageredményei látszanak. Az oszlopok fölött szereplő számok a feladatok (itemcsoportok) sorszámát jelölik. A vízszintes sorokban egy-egy tanuló teljesítményét rögzítettük. A legelső oszlop alján az osztály tesztátlagát találjuk, míg a számozott oszlopok végén az egyes feladatok tesztátlagát.

A táblázat első oszlopában a legjobb tesztátlag 45,7%, a leggyengébb eredmény két tanuló esetében is 0%, illetve ezektől eltekintve 4,3%.

- 0 és 10% között teljesített 4 tanuló
- 10 és 20% között teljesített 4 tanuló
- 20 és 30% között teljesített 5 tanuló
- 30 és 40% között teljesített 5 tanuló
- 40 és 50% között teljesített 3 tanuló
- 50% fölött nem teljesített senki

A 9. évfolyam tesztátlaga: 24,1%, a 2. és a 10. feladat teljesítési százaléka 4,3% és 1,1%. Anélkül, hogy az országos átlagokat ismerném, úgy gondolom az eredmény nagyon-nagyon gyenge. Emeljük ki néhány feladatot.

1. feladat (item)

Olvastál egy hírt az újságban:

„Megkezdik a Kofola kólaízű italok forgalmazását, amiben egyharmaddal kevesebb a cukor, és 14 féle gyümölcsöt és gyógynövényt tartalmaz.”

a) Egészítsd ki a rádióban elhangzott hírt!

Kedves , most kaptuk a hírt, **hogy megkezdik a Kofola kóla ízű italok forgalmazását, amiben egyharmaddal kevesebb a cukor, és 14 féle gyümölcsöt és gyógynövényt tartalmaz.** Egyelőre újabb nem rendelkezünk.

b) Hallottad a televízió Híradó műsorában is.

Írd le maximum 5 mondatban olyan kifejezésekkel, ahogy ott hangozhatott el!

.....

c) Mondd el a fenti történetet kistestvérednek úgy, hogy kedve legyen majd ezt az egészségesebb italt inni! Írásod ne legyen 10 mondatnál több!

.....

Ha visszakeressük a táblázatban, akkor azt látjuk, hogy volt, aki 100%-ban tudta teljesíteni a feladatot, és az ehhez viszonyított leggyengébb eredmény (ha a nullától eltekintünk) 16,7% volt. A feladathoz hozzá sem fogott 5 tanuló, az osztályátlag: 36,2%

2. feladat (item)

Egy költő érdekes gondolatát olvastad:

„Az ábécével mi sem vetekszik:
minden bölcsesség benne leledzik.
Hisz a betűkből minden kikerül,
Ha ugyan összerakni sikerül”

Tetszett neked a gondolat, ezért továbbadtad másoknak is.

a) Így fogalmaztad meg röviden saját szavaiddal, hogyan kell értelmezni az idézetet!

.....
.....

A „**vetekszik**” szónak legalább két jelentése van. Barátodnak magyarázd el őket!

.....
.....

b) A szövegben előforduló jelentése:

c) Alapjelentése:

.....

A feladathoz hozzá sem fogott 20 tanuló, legjobb teljesítmény 33,3%, az osztály átlagteljesítménye 4,3% volt.

4. feladat (item)

Ezt a játékot tanítod meg társaidnak. Ismerteted velük a szabályokat.

Dobkereső

Játszhatja: 5-6 éves kortól 8-25 gyerek.

Kellék: dob, dobverő

A játék menete

A gyerekek hátradugott kézzel körbeállnak. Középen egy az arcát kezébe rejtve azt mondja: „Hunyó vagyok, gyerekek, aranydobot keresek.” A játékvezető csendben valakinek a kezébe teszi a dobót és a dobverőt. Ez a gyerek egyet-kettőt ráüt a dombra, majd visszaadja a játékvezetőnek. A hunyó folytatja: „Volt nekem egy aranydobom, elvesztettem aranyhídon, tarka szarka fel is kapta, ennek a gyerekek adta”, és megfogja azt a gyereket, akit a dobolónak vélt. Ha eltalálta, helyet cserélnek, ha nem, újra próbálkozhat, de csak kettőt találgathat. Utána más lesz a hunyó.

a) Magyarázd el egy „DOBOLÓNAK”, hogy mit kell neki tennie!

.....

b) Magyarázd el egy „DOBNAK”, hogy mi fog vele történni! (Legalább négy dolgot említs meg!)

.....

c) Kishúgod még csak bölcsődés, de szeretne veletek játszani. A játékszabályok ismeretében írd le, hogy mit felelsz neki!

.....

d) Írd le, mit válaszolsz arra a kérdésre egy barátodnak, aki hét gyerekkel szeretne játszani és két dobbal!

.....

A feladathoz hozzá sem fogott 15 tanuló, a leggyengébb eredmény 25%, a legjobb 75%, az osztály átlagteljesítménye 15,2% volt.

5. feladat

Levélben számoltál be életed fontos eseményeiről egy barátodnak/barátnődnek akitel régén nem találkoztál. Írd meg neki az azóta történteket **a fenti képek közül 5 felhasználásával!** Ügyelj a helyesírásra és a nyelvhelyességre is!

.....

.....

.....

A feladathoz hozzá sem fogott 8 tanuló, a legjobb eredmény 88,9%, a leggyengébb 11,1%, az osztály átlagteljesítménye 21,7% volt.

6. feladat³

Egy internetes keresőoldalon beírtunk egy kifejezést. Az alábbi képen a program által megadott lista egy részét látod (olyan weblapok címeit és rövid tartalmát, amelyek a keresőprogram szerint tartalmazzák a keresett információt).

Web "Idegen nyelv" 11-20. találat kb. 1 440 000 találatból. (0,08 másodperc)

Oktatási és Kulturális Minisztérium - Ajánlás a nyelvi előkészítő ...

Ajánlás a **nyelvi előkészítő** évfolyammal induló oktatás **idegen nyelvi** tartalmához ... „Az élő **idegen nyelv** tanításának és tanulásának alapvető célja a ...

www.okm.gov.hu/main.php?folderID=710&articleID=1066&ctag=articlelist&iid=1 -

[Hasonló oldalak](#)

Hegyi Endre - Czirágy Lóránt - Kontra Miklós: A magyar mint **idegen** ...

SZERZŐI JOGOK, "Mit jelent kulturális és tudományos életünknek ez az új színfoltja: a magyar mint **idegen nyelv**. Mindenekelőtt szemléletet jelent. ...

mek.oszk.hu/01200/01282/ - 18k - [Tárolt változat](#) - [Hasonló oldalak](#)

Gyay Béla - Nádor Orsolya: Magyar mint **idegen nyelv** [Magyar ...

A magyar nyelvet azonban hosszú idő óta **idegen** nyelvként is oktatják, s ennek a tevékenységnek mára többé-kevésbé kialakultak az állandó szervezeti formái ...

mek.oszk.hu/01700/01702/ - 17k - [Tárolt változat](#) - [Hasonló oldalak](#)

NYME Benedek Elek Pedagógiai Kar

Gazdasági **idegen nyelv** levelező (angol és német szaknyelven) ... A GIL szakon végzettek két **idegen nyelv** magas szintű, szakmai ismeretének birtokában ...

www.bepf.hu/index.php?id=6340 - 34k - [Tárolt változat](#) - [Hasonló oldalak](#)

BNB **idegen nyelvi** könyvesbolt és webáruház, online könyvrendelés ...

webáruház szótár szakkönyv könyv rendelés könyvrendelés online internet internetes **idegen nyelvi** nyelvű könyvesbolt könyvárúház.

www.bnb.hu/ - 8k - [Tárolt változat](#) - [Hasonló oldalak](#)

a) Hány weboldalt talált összesen a program a beírt kifejezésre vonatkozóan? Karikázd be a megfelelő válasz betűjelét!

- A) 1 db
- B) 1440 db
- C) kb.1 440 000 db
- D) 11- 20 db
- E) Nem lehet eldönteni.

b) Írd a pontozott vonalra, hogy milyen lehetett a keresőoldalon beírt kifejezés!

.....

c) Írd le a pontozott vonalra a képen szereplő valamelyik találat internetes címét!

.....

3 A feladat az eredeti nyomtatványon is ennyire nehezen olvasható.

A feladathoz hozzá sem fogott 10 tanuló, a legjobb eredmény 100% (1 tanuló), leggyengébb 33,3%, az osztály átlagteljesítménye 34,8% volt.

Hasonlítsuk össze az előző táblázatban bemutatott eredményeket a mintafeladatok ismeretében egy másik 9. osztály (egyébként lényegesen jobb, de még mindig elég gyenge) elért eredményével!

3. számú táblázat. A kommunikációs kompetenciamérés ismertetése

Százalékos teljesítmények a Kommunikáció b „A-3” teszt A változatának itemsorozatjait szerint. Másik 9. osztály.

Teszt átlag	Itemsorozat									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
26,1	16,7	-	16,7	25,0	-	66,7	25,0	75,0	100,0	-
47,8	-	33,3	-	75,0	100,0	66,7	50,0	100,0	33,3	-
39,1	100,0	33,3	16,7	-	33,3	33,3	100,0	25,0	33,3	-
4,3	16,7	-	-	25,0	-	-	-	-	-	-
41,3	50,0	-	50,0	100,0	88,9	-	-	-	33,3	-
17,4	-	-	16,7	-	55,6	33,3	-	-	33,3	-
10,9	66,7	33,3	-	-	-	-	-	-	-	-
52,2	50,0	33,3	50,0	50,0	77,8	33,3	50,0	75,0	33,3	25,0
45,7	50,0	-	16,7	75,0	77,8	33,3	25,0	25,0	100,0	25,0
45,7	50,0	-	50,0	-	100,0	-	100,0	-	66,7	-
52,2	83,3	-	100,0	-	88,9	100,0	-	25,0	33,3	-
32,6	83,3	33,3	-	25,0	77,8	-	-	-	-	25,0
41,3	83,3	-	100,0	25,0	-	100,0	75,0	25,0	-	-
56,5	83,3	33,3	66,7	50,0	66,7	66,7	100,0	25,0	-	25,0
63,0	100,0	-	16,7	-	100,0	66,7	100,0	75,0	100,0	25,0
30,4	16,7	33,3	-	50,0	33,3	66,7	50,0	-	66,7	25,0
41,3	83,3	100,0	83,3	50,0	44,4	-	-	-	-	-
67,4	100,0	33,3	100,0	50,0	77,8	66,7	50,0	-	66,7	75,0
63,0	50,0	33,3	33,3	25,0	100,0	100,0	50,0	75,0	100,0	50,0
60,9	100,0	100,0	33,3	25,0	100,0	33,3	50,0	-	66,7	50,0
19,6	50,0	-	33,3	50,0	-	33,3	-	-	-	25,0
6,5	33,3	-	16,7	-	-	-	-	-	-	-
10,9	66,7	-	16,7	-	-	-	-	-	-	-
28,3	66,7	66,7	66,7	75,0	-	-	-	-	-	-
37,7	58,3	23,6	36,8	32,3	50,9	37,5	34,4	21,9	36,1	14,6

A legelső oszlop végén az osztály tesztátlagát találjuk. A számozott oszlopok végén az egyes feladatok tesztátlagát. Az előző 9 osztály tesztátlaga 24,1% volt, itt a tesztátlag 37,7%. Azt láthatjuk, hogy a tanulók között itt nagy a szórás: a legjobb munka 67,4%-os teljesítményt ért el (első oszlop), a leggyengébb viszont összesen 4,3%-ot mutat.

- 10% alatt 2 tanuló
- 10 és 20% között 4 tanuló
- 20 és 30% között 2 tanuló
- 30 és 40% között 3 tanuló
- 40 és 50% között 6 tanuló
- 50 és 60% között 3 tanuló
- 60% körüli teljesített 4 tanuló

Ha a pedagógusok által a fentiekben megfogalmazott kicsit sommás „jellemzőket”, megállapításokat nem is fogadhatjuk el minden tanulóra, azért azt talán sikerült érzékeltetnem, hogy a szakiskolákban valóban nehéz a helyzet.

A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIAMÉRÉSEK EREDMÉNYEINEK TANULÓKRA LEBONTOTT ÉRTÉKELÉSE

Az országos kompetenciamérés feladatlapjain minden egyes tanulónak szolgálnak jó tanáccsal az értékelők a probléma leküzdéséhez.

Kommunikáció „A-3” teszt „A” változatának szöveges értékelése Tanuló: XY

1. feladat

Elérhető pont: 6

Elért pontszám: 2

Értékelés: Nem nagyon tudatosult benned, hogy a rádióban, televízióban egyes műsorokat milyen állandó szófordulatokkal mondanak el, nem figyeltél a szaknyelvre, nehezen tudsz bizonyos nyelvi helyzetekhez alkalmazkodva szöveget alkotni.

Javaslat: Érdemes gyakorolnod például úgy a szövegalkotást, hogy elképzeled, miként adnál tudtára egy-egy személynek egy rövid közlést, akik különböző kapcsolatban vannak Veled. Pl. Hogy mondanád meg, hogy valami súlyos dolgot követtél el: otthon szüleidnek, a barátodnak stb. Előbb-utóbb ráérezel arra, hogy miként kell a helyzetnek megfelelően, kifejezően megszólalnod. Valószínűleg gyakorolnod kell a helyesírást is.

A javaslattal csak a következő a probléma: ha ez eddig nem valósult meg, akkor ez már tudatos, célirányos segítség nélkül nem is fog sikerülni, hiszen a tanuló öntevékeny „gyakorlására” aligha lehet számítani..

Kommunikáció „A-3” teszt „A” változatának szöveges értékelése Tanuló: Z-Q**5. feladat**

Elérhető pont: 9

Elért pontszám: 0

Értékelés: Nem vagy elég kreatív, nincs túl nagy fantáziád, nem ismered sem a levélforma, sem a fogalmazás szabályait.

Javaslat: Azt kell megtanulnod és gyakorolnod, hogy a mozaikokból hogyan kell felépíteni egy kerek szöveget. Megvannak ennek a technikai és szabályai, tartalmi és formai összekötő elemek, a szerkesztés módozatai. Az sem árt, ha tudatosan olvasol szövegeket, és megpróbálsz megkeresni, fölfedezni olykor ezeket a kapcsolóelemeket, s nemcsak taláalomra, a sztorira koncentrálsz. Azt is tanuld meg, mitől lesz levélformájú egy levél, és hogyan kell helyesen megfogalmazni.

Hát, bizony, bizony! Felhívnám a figyelmet a cikk elején a szókinccsmérésekről leírtakra: lehet, hogy a *kreatív*, a *mozaik* szavakat nem fogják a tanulók ebben az értékelésben megérteni?

A javaslatban megfogalmazottak egészen biztosan érthetetlenek egy gyengébb képességű, vagy olvasásértési gondokkal küzdő gyerek számára. A „*tartalmi és formai összekötő elemek, a szerkesztés módozatai*”-nak a „*kapcsoló elemek*”-nek a pótlólagos megtanulása már nem fog menni, csak segítséggel, csak tudatosan tervezett képesség- vagy – ha úgy tetszik –, kompetenciafejlesztéssel. És levelet írni valóban meg kell tanulni. Magán- és hivatalos levelet is. A levélírás (akár elektronikusan is) az életben való boldogulás nagyon fontos része, talán lényegesen fontosabb is, mint egy néhány nélkülözhetetlennek vélt tananyag.

Kommunikáció „A-3” teszt „A” változatának szöveges értékelése Tanuló: J-K**6. feladat**

Elérhető pont: 6

Elért pontszám: 0

Értékelés: Vagy nem használtad még az internetet, vagy a szöveg struktúrájának átlátása még gondot okoz.

Javaslat: Gyakorolnod kell a szöveges információkból a lényeg megragadását, első lépésben olyan feladatokon, ahol ezek az információk egyébként is kiemelték. Pl. internetes keresőprogramokon keresztül. Ha az idegen nyelvű szöveget nem is érted tökéletesen, a kiemelt közös jellemzők akkor is megtalálhatók.

Ezt tényleg gyakorolni kellene, mégpedig azért, mert ez a jövőbeli ismeretszerzés egyik fontos eleme. Mégpedig az iskolában kell gyakorolni, mert otthon nincs mindenkinek internet hozzáférése. Tudatosan és eltökélten kellene tanítani, alkalmazott informatika formájában, nem pedig elszigetelt, semmihez nem kapcsolódó számítástechnika-órákon, hogy átláthassák talán a *szöveg struktúráját* is.

A KOMPETENCIAMÉRÉS EREDMÉNYEI ÉS A TANTESTÜLETEK MEGOLDÁSKERESŐ STRATÉGIÁI

A kompetenciamérés feladatait és igen gyenge eredményeit az általam ismert tantestületekben tanítók többsége nem ismerte (a gyenge eredményeket inkább csak feltételezték). Nem került sor ezek tantestületi szintű feldolgozására, nem dolgoztak ki komoly stratégiát arra, hogyan lehetne ezeket a képességeket megerősíteni, fejleszteni. Az indoklás az iskolákban általában mindig ugyanaz: olyan hatalmas nyomás nehezedik rájuk a tantervi tananyag átadásának nehézségeivel, a hatalmas osztálylétszámmal, a magatartási és viselkedési gondok megoldásával, a tanulók rendkívüli érdektelenségével, hogy nem jut idejük ilyen feladatok kidolgozására és végzésére, központilag viszont nem állnak rendelkezésre azok a feladatgyűjtemények, amelyekből feladatokat válogathatnának. Tanulásmódszertanhoz értő pedagógusuk általában nincs, és azokban az iskolákban, ahol van gyógypedagógus, ott a sajátos nevelési igényű és integrált tanulókkal is annyi a probléma, hogy az úgynevezett „normál” gyerekekre nem jut idő.

Ez viszont felveti a szükségességét olyan továbbképzések indításának, ahol tanulási módszertant és képességfejlesztést is tanulhatnának a „normál” pedagógusok is. Nagyon fontos lenne a szemléletváltoztatás is, hiszen a pedagógusoknak meg kell érteniük, hogy nem tudják a tantervi anyagot megtanítani a korábbi frontális módszerekkel. Ha elmarad a képességfejlesztés, nincs mire alapozni a tantervi anyagot.

Gyógypedagógusként, fejlesztőpedagógusként valóban úgy érzem, hogy ilyen jelleű – például a problémamegoldó készséget, szabálykövetést, vagy akár az előbbieken bővebben ismertetett kommunikációs készséget fejlesztő – feladatokat nem is olyan könnyű kidolgozni. Valóban szükségesek olyan feladatgyűjtemények, amit hozzáértő szakemberek differenciálásra alkalmas feladatokból állítanak össze.

Pozitív példaként említhetem egyik nagy szakiskolánkat, ahol a kudarcokkal szembesülve az anyanyelvi munkaközösség egy saját belső, szövegértő tankönyvet hozott létre (pályázati pénzből), és ebből tanítják a 9. évfolyamosaikat az első félévben. Kiderült azonban, hogy az általuk összeállított szövegeknél és feladatoknál egyszerűbb, rövidebb szövegekre is szükség lenne, mert a tanulók egy jelentős hányada egy féloldalas, nagyon egyszerű vagy kicsit is összetettebb szöveggel már nem tud megbirkózni. Ők mindenestre jó nyomon járnak!

A pedagógusok azt már sok helyen felismerték, hogy a megszokott tankönyvekből nem lehet tovább tanítani, de nincs más. Egyes pedagógusok éjszakáikat is rááldozva eljutottak oda, hogy a tankönyvi feladatok helyett ők maguk dolgoznak ki tanítványai-

ik számára „emészthetőbb” feladatokat és szövegeket, beleépítve ezekbe a gondolkodási műveletek fejlesztését is. Ők azonban az elenyésző kisebbség. Komoly gyakorlata van annak is, hogy a tankönyvi feladatok és szövegek helyett a pedagógusok diktálnak vagy másoltatnak érthetőbb/egyszerűbb szövegeket. Visszapillantva azonban a fentebb szemléltetett írásmintákra, feltételezni lehet, milyen eredménnyel. A pedagógusok többsége azonban kinlódik tovább a jelenleg forgalomban lévő tankönyvekkel.

HOGYAN SZOLGÁLJÁK A SZAKISKOLÁS TANKÖNYVEK A KOMPETENCIÁK FEJLŐDÉSÉT?

Vizsgáljunk meg néhány példát ezekből a tankönyvi szövegekből! Elemezzük az alábbi szövegeket és a verset a következő szempontok szerint:

- Megfelel-e a tanulók életkori sajátosságainak?
- Megfelel-e a tanulók előzetes ismereteinek?
- Milyen előzetes biológiai, történelmi és földrajzi ismeretek kellenek a vers és a szövegek megértéséhez?
- Megfelelnek-e ezek a szövegek egy 15 éves gyerek szókincsének?
- Felkelthetik-e a gyerekek érdeklődését?

A nemek kialakulását nem egy gén, hanem egy kromoszómapár határozza meg.
(...)

Tudjuk, hogy egy sejtosztódást megelőzően megkettőződik minden kromoszóma, és azt is tudjuk, hogy a számcsoökkentő sejtosztódás során minden esetben négy haploid ivarsejt keletkezik. Mivel a nők testi sejtjeiben két X-kromoszóma van, ezek duplázódnak meg, és a négy ivarsejtbe egy-egy jut belőlük. A nők ivarsejtjeit is petesejtnek nevezzük.

Az egy meiózis során létrejövő, négy X-kromoszómát tartalmazó haploid utódsejtből azonban csak egy petesejt érhet később meg, mert három a keletkezést követően elsovad.

A férfiak minden diploid sejtjében egy X- és egy Y-kromoszóma van.

A sejtosztódást megelőzően ezek is megduplázódnak, az osztódás során a keletkező négy haploid sejt közül kettőbe X-, kettőbe pedig Y-kromoszóma kerül.

A férfiak ivarsejtjei a hímivarsejtek. Ezek szerint a hímivarsejtek 50%-ába X-, másik 50%-ába Y-kromoszóma kerül.

Egészen biztosan, még az általános iskolából magával hozott ismeretként tudja minden tanuló, hogy „a számcsoökkentő sejtosztódás során minden esetben négy haploid ivarsejt keletkezik” és hogy „a férfiak minden diploid sejtjében egy X- és egy Y-kromoszóma van”? Ugyanis a tankönyvi szöveg minden előzetes ismertetés nélkül, azt írja, hogy ezt *TUDJUK*. Tudjuk? Csak úgy kapásból tudjuk, hogy mi a „meiózis”?

Szándékosan emeltem ki egy olyan tananyagrészt, amelyről úgy gondolom, hogy a kamaszokat érdekli. A nemiséget. A tankönyv is gondol erre. A szöveghez „ráhangolásként” kapcsolt kép egy egymást átölelő bikinis lányt és egy fürdőnadrágos fiút ábrázol. Biztos, hogy nem csak a képet fogják érdeklődéssel nézni? Minden kommentár nélkül elemezzük egy kicsit a szöveget az ő szempontjukból, azokat a kommunikációs kompetenciákat is figyelembe véve, amiről fentebb már szóltunk.

Egy másik szöveg:

A tragédia lírája

Ami Shakespeare darabját igazán halhatatlanná teszi, az a szerelem megszületésének (I. 5.), az éjszakai forró vallomásnak (II. 2.) és az utolérhetetlen szépségű hajnali búcsúzásnak (III. 5.) gyönyörű lírája. Érdemes ezeket a részeket újra meg újra elolvasni.

Az I. felvonás 5. színében a „Szentségtelen kézzel fogom... „ kezdetű rész valóságos lírai költemény, afféle nyújtott szonett, melyben az első kereszttrimes nyolc sort még egy négysoros strófa követi, s megtalálható a szonett szabályos második (hatsoros) része is. Ez a lírai párbeszéd a szerelem megszületésének áhítatos pillanatát rögzíti. Ezt az ünnepi hangulatot erősíti, hogy a metaforákat a költő a vallás világából választja. Az első négysoros strófában a „szentségtelen kéz”, a „szentséges oltár” és a „két piruló zarándok” képsorral indul a költemény. A következő versszakokban már a „szent” és a „zarándok” metaforák dominálnak, s az újabb képek is (ima, bűn) a földöntúli érzelmek mennyei szférájába emelik a szerelmet. Az áhítatos játékos lírai dialógust az első csók boldog meglepetése zárja

Forrás: Mohácsi Károly Irodalom (tankönyv: Rómeó és Júlia) 235. oldal, Krónika Nova Kiadó

A szerelem témája, mint a középiskolás korosztályt talán leginkább érdeklő téma. Esetleg nem lenne érdektelen egy olyan felmérés sem, amely arról szólna, hogy a kiemelt korosztályból hányan olvasták eredetiben Shakespeare halhatatlan művét? Mennyire értették annak nyelvezetét? Lehetséges, hogy a fentebb ismertetett szövegértési és kommunikációs kompetenciamérések eredményeinek ismeretében nem 9. osztályban kellene olvasni a *Rómeó és Júlia* szövegértő emberek számára is nehéz szövegét? Nem kellene-e először az általuk is értékelt kortárs irodalmon keresztül megközelíteni ezt a témát, hogy a tanulók egyszer, majd megértsék a shakespearei szöveget és a hozzákapcsolódó elemzést? Biztosak vagyunk abban, hogy az a történelmi kor, amelynek ismerete elengedhetetlen a mű igazi megértéséhez a tanulók előzetes tudásában már benne van? Tudják, például, hogy hol van Verona? Egészen biztos, hogy a történelemtanítás is ott tart, ahol az irodalmi ismeretek helyszínei és eseményei vannak? Rengeteg kérdést lehetne még feltenni.

Nézzük a hazaszeretétét:

BORNEMISZA PÉTER

(1535–1584)

Siralmas énnéköm...

Siralmas énnéköm te tőled megváltom,
Áldott Magyarország, tőled eltávoznom;
Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Az felföldet bírják az kevély nímötök,
Szerémségöt bírják az fene törökök.
Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Engömet kergetnek az kevély némötök,
Engöm környűlvettek az pogán törökök.
Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Engöm elúntattak az magyari urak,
Kífték közölök az egy igaz Istent.
Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Legyön Isten hozzád áldott Magyarország,
Mert nincsen tebenned semmi nagy uraság.
Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!

Ez éneköt szörzék jó Husztnak várában,
Bornemisza Péter az ő víg kedvében.
Vajjon s mikor leszön jó Budában lakásom!

1560-as évek

Bornemisza Péter: Siralmas énnéköm

(...)

Különös **formája**: hat háromsoros, páros rímű, refrénnel ellátott strófából áll; a refrének önmagukkal rímelnek a szakaszok végén. Balladisztikus sűrítéssel, szinte egyetlen sóhajban foglalja össze a haza tragédiájával összefonódó egyéni sors fájdalmát: istenhozzádot mond az „*áldott Magyarországnak*”-nak és szűkebb otthonának, szülővárosának is. (Pesten született; 1541-ben, Buda elestekor – árva gyermekként – kellett menekülnie.) A három „*pogánytól*” dült, pusztított, áldott haza és a hontalanná vált tudós-poéta sorsa egymásra kopírozódik, azonosul egymással: mindketten üldözöttek. A keserű **refrén** értelme: vajjon lesz-e, s ha lesz, mikor lesz Budán lakása.

Forrás: Mohácsi Károly: Irodalom (tankönyv): 235. oldal Krónika Nova Kiadó

és Mohácsi Károly: Irodalmi szöveggyűjtemény 195. oldal Krónika Nova Kiadó

Nem akarom megismételni a fentiekben már feltett kérdéseket ezzel a verssel és szöveggel kapcsolatban is, de mégis érdemes lenne azokat újra végig gondolni itt is. Egy valamit mégis megkérdezek: vajon a verset és a követő elemző szöveget a fentebb említett szakiskolás osztályokból hányan fogják elolvasni? Lehet tippelni.

A kiragadott szövegrészetek önkényesek. Az egyik középiskola tanári szobájában megengedték, hogy belelapozzak a pedagógusok asztalain lévő tankönyvekbe. Bármelyiket nyitottam ki, ugyanarra az eredményre jutottam: a szakiskolák tankönyveit gyökeresen kellene megújítani, és a tanítási módszerekkel együtt hatékonyra, eredményt hozóra kellene váltani.

Nem vagyok középiskolai tanár, és gyógypedagógusként arra vagyok leginkább fogékony, amit a gyerekek nem tud, a felnőttek hibáiból és tévedéseiből adódóan nem

tudhat. Az okokat keresem, azt, amiért nem tudja. A megoldásokat keresem, hogy a boldogulásukhoz okvetlen szükséges ismereteket tudják, alkalmazzák és értsék. A boldoguláshoz szükséges ismeret természetesen egyénenként más és más, de van egy minimum, ami nélkülözhetetlen. Az olvasni tudás ilyen! Csak azon a tényen keresztül tudom a problémát megközelíteni, hogy nem engedhetjük meg magunknak a luxust, hogy funkcionálisan analfabéta gyerekeket engedjünk ki az iskolákból, mert később nagyon meg fogjuk bánni. Tisztában vagyok azzal is, hogy a cikkben sorolt problémák nem a szakiskolában kezdődnek, hanem már az általános iskola felső tagozatán, és az első lépéseket ott kellene megtenni. De talán a középiskolások esetében tudatosan bennünk leginkább, hogy valamivel rettenetesen elkéstünk, ez az utolsó pillanat, ahol talán még tenni lehetne és kellene.

Mit kellene tenni?

Ezen a területen már alig lehet újat mondani. Amit az alábbiakban leírok, leírták már mások is, csak valahogy nem történik meg az érdemi elmozdulás mégsem.

- Meg kell újítani a pedagógusképzést.
- Meg kell újítani az egyes pedagógusok pedagógiai módszertárát, komolyan kell értékelni a pedagógiai eredményességet.
- Olyan jellegű továbbképzéseket kell indítani, ahol a pedagógusokat tanulás-módszertani és fejlesztőpedagógiai tudással is felvértezik.
- Le kell cserélni a szakiskolai tankönyveket, tantervi, tantárgyi és tananyag-megújításra van szükség.
- Olyan tankönyveket, feladatbankokat is kell létrehozni, ahonnan a pedagógusok az egyéni felzárkóztatáshoz szükséges, fejlesztésre és differenciálásra alkalmas feladatokat át tudják venni.
- Legalább a már meglévő, az elmúlt években kifejlesztett eszközöket, lehetőségeket használni kell.
- Használható, nem pedig felesleges tudást kell adni a tanulóknak. Ez véleményem szerint a szakiskolás tananyag jelentős csökkentését jelentheti.
- A pedagógusok eltökélt akarására és attitűdváltására van szükség.
- Be kell vonni az oktatás mindennapjaiba (hozzáértő pedagógusok képzése után) a digitális technikákat, ezzel is erősítve a tanulási motivációt.

A megújulás kulcsa a pedagógus. Tudomásul kell venni, hogy a gyerek csak akkor „változik meg”, ha erre mi magunk is képesek vagyunk.